

ХАЛЬМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Хальмг тангъчин, Элст балгъсна комитетсин болн Хальмг АССР-н Деед Советин газет.

№ 236 (3220)

1958 дж. ноябрин 26

Үнн 20 ленин

Коммунистическ партъ Советин Союзин цуг келн-амтсин күч-көлсчирин сургъулин цаарандан өөдллитг эрки чинртә төрән гидж тоолджана. Цуг көдлмшчир болн көдлмшч күүкд улс, колхозни-куд болн колхозниис дунд медрл авхд партийн болн орн-нутгин ах килмдж күргәд, эн төриг күч-көлснә гарцин тасрхан уга дөнъгнь болн диилвртәгъяр коммунизм тосхлгъна нег эв-аргънь гидж тоолхмн.

Бәәдл-джиргъллә школмудин залгълдаг батруллгъна болн орн-нутгт эрдм-сургъулин системиг цааранднь делгрүллгънә тускар

КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Советин тезисмүд

1. Советск орн-нутг күчтә ик өөдмин цагт бәәнә. Государствин экономик берк түргәр делгрдж йовна, наук болн культур сонъсгад угагъар цецгддж йовна, күч-көлсчирин бәәдл-джиргъл данъгин өөдл ад йовна. Бәәдл-джиргълин йоста гидж эзн болн тууджин үүдәгчнь болгч советск оln-амтн, эдл-ахун болн культурин тосхлтин цуг халхсар, терүнә йоста гидж омгнь болгч, цуг түв деер төвкнүн бәәлгънә болн социализмин оln сай иньүдин зүркд байрлуудж ханъгъагч, көдлмшч классин бәәтириг сүрдәдж урудулгч агъу ик диилвртәд бәрцхәв.

Коммунистическ партин болн Советск государствин дотр-дундин болн газадин кунькл политикин ашд советск оln-амтн алдр ик диилвртәд бәрцхәв. КПСС-н тууджлгч XX-ч хургин хөөн давсн джилмүдин эргид советск обществ социализмәс коммунизмүр дүсәд орлгъна хаалгъар уралан шин ик ишкдл кев. Коммунистическ тосхлтин йовунд агъу икәр түргдүллгънә, орн-нутгин культурн бәәдл-джиргълд, эдл-ахун болн культурн үүлдврт күч-көлсчирин седвәр өргәр делгрүллгънә джилмүд эн бәәсмн. Партъ, алдр ленинск герәсиг данъгин күцәлгъарн өргн оln-амтиг бийиннь эргид хамцулв.

Советск орн-нутг агъу ик шин төрмүд күцәхин өмн бәәнә. КПСС-н XXI-ч хург оln-амтнә эдл-ахун делгрлтин 1959-1965 джилмүдин зуран контролн то күүнддж батлхмн. Долан джилә зура коммунистическ тосхлтин алдр программнь болхмн, терүг күцәлгън Советск орн-нутгиг улм ик күчтә, улм ик байн болгъхмн, төвкнүн дөрлдәнд социалистическ систем, капиталистическ системиг диилхд гатлгън ик чинр зүүхмн. Темдгл-сн зура күцәгдхд советск оln-амтн күцц иткджәнә.

2. Делдлгънә зура күцәлгънә гатлгън нилчнь советск улсд бәәнә. Советск улс ухан-седклән коммунизмд өглгън, көдлхд ухан-седклән тәвлгън. Коммунистическ партин алдр темдглгъсиг күцәджд чадх аргъ-эв — мана диилвртәд улнь болджана. Советск орн-нутгт оln-амтнә билгин булг шавхгдшго. Коммунизмин кесг оln сай шин тосхачир советск обществин серлтә болн шунмгъа көдләчирин зергләнд орцхаджана. Багъ үйирт

Школ болн коммунизм тосхлгън

3. Обществиг коммунистическ кевәр хүврүллгън шин күүнд сургъмдж өглгънә салшго залгълдата, тер сургъмдж өглгънд элвг цецн ухан, арүн цевр седкл, эрүл бат цогц эвтә сәәнәр ирлцджд нилх зөвтә. Мухлалгъна стройин үлдл — онц эврән эзлгънә, күүнә күч-көлсәр бәәхәр седцхәдг, мецанск, онцдан бәәхдән дурта тедү мет дуту-дундас коммунистическ манъгъдурк күн сул болх зөвтә.

Хуучн обществин дутугъин негнь — физическ болн ухан-седклин күч-көлсн хоорнд көдә бәәсмн. Производстин средствиг онц эзлгън обществ, хоорндан өшргч антагонистическ классмудар хувагдлгън гарснала хамдан ухан-седклин күч-көлсн, физическ күч-көлснәс салсмн. Капитализмин сөрүд икдлгън ухан-седклин болн физическ күч-көлсн хоорндк сөрүдиг улм икәр гүүдүлсмн. Нег халхднь, түш-ихәдг, күнд физическ күч-көлсн, наадк халхднь — заяни ухалх, залх, наукиг, литературиг, искусствиг делгрүлх цөн улс эрк биш бәәх зөвтә гисн баячу-дин худлиг марксистск ном илдкджд уга кесмн. Мухлалгъна цевәс мөлтрсн күч-көлсчир, онъг-зүсәр

сургъмдж өглгън болн теднд сургъуль дасхлгън эдл-ахун, наукин болн культурин цуг халхсар өөдән медрлтә кадр белдлгън Коммунистическ партин болн Советск государствин онц килмджд оньдин бәәх зөвтә гидж В. И. Ленин сургъла.

Сургъульта, культурн кесг сай гражданмуд, социалистическ тосхлтин шунмгъа орлчачир советск школ белднә. Газрин искусственн дахуль, атомн электростанц, атомн ледокол, хурдар нис-дг реактивн пассажирск самолетс кедж гаргъсн научн-техническ тууджлгч диилвртәд бәрцхәсн номт улсин, инженермүдин, конструктормудин гатлгън сән кадрмуд советск школ сургъмдж гаргъла. Болв, советск улс бәрсн күцләрн бийсән саатулшго. Бәәдл-джиргъл школин өмн шин төр-мүд тәвджәнә. Мана дундин болн ах школмуд коммунистическ тосхлтин неквртәдас хоцрджд йовна-хана, теднд ик дуту-дундс бәәцхәнә. Тер дуту-дундсин хамгин эрки голнь — сургъуль сурлгън бәәдл-джиргъләс темдгтәгъяр заагрлгън болджана. Коммунистическ тосхлтин өдгә цагин девсгәд эрдм-сургъулин системин ним дуту-дундиг нег үлү теслж болшго.

«Көвүн болгън, күүкн болгън школд сургъуль сурхларн күүнд, оlnд туста зөөр кедж гаргъхин эркд бийсән көдлмшт белдхән медцхәх зөвтә. Кенъ болв чигн, терүнә эк-эцкнъ ямаран бәәдлд бәәдг болв чигн, ганцхи хаалгъ — сургъульд одх, сургъулян сурчкад — көдлх хаалгъ бәәнә» — гидж Н. С. Хрущев комсомолин XII хург деер келлә.

Советск дундин болн ах школмуд советск оln-амтнә делдгч цуг үүлдврт улм шунмгъа нилчән күргдг болдгар эрдм-сургъульд оньгдаруллгъ орулх кергтә. Тним оньгдаруллгъна хаалгъ «школмуд бәәдл-джиргъллә залгълда батруллгъна тускар болн орн-нутгт эрдм-сургъулин системиг цаарандан делгрүллгънә тускар» КПСС-н Централн Комитетин Негдгч сегләтр үр Н. С. Хрущевин бичсн бичгт темдглгъсмн. Тер бичгт келгдсн сел-вгүдиг КПСС-н ЦК-н Президиумд таасгдәд, школмуд оньгдаруллгъна төрмүдиг советск оln икәр таасджд хагългдх цагнь болчкесн төрмүд гичж тоол-джана. Дорас өсджд йовх үйирт, коммунистическ сургъмдж өглгънә, экономикин, наукин болн культурин цуг халхсар кадр белдлгънә кергиг улм өөдән өргхин эркд тер селвгүд тәвгдсмн.

хувагддго келн-амтнә болн нань чигн өвәрц хәләл уга, мухлачнрас дорар биш, деерәр государств зал-джацхәхиг, эдл-ахуг, наукиг, литературиг, искусствиг үзгдәд, сонъсгад уга түргәр делгрүлджәхиг Советск Союзин дамшлт. Китдин оln-амтнә болн наадк социалистическ орн-нутгудин оln-амтнә дамшлт иткдждтәгъяр үзүлв.

4. Ухан-седклин күч-көлсн, физическ күч-көлснәс саллгън: ухан-седклин үүлдвртг ноилгч класс ган-царн эзлгън күмн-амтн делгү медрлтә болхднь агъу ик харшлан күргсмн. Культур, кесг зун джи-лин эргид энъгин оln сай улсд хаалгъата бәәх идән мет бәәсмн. Кесг зун джилмүдин эргид күч-көлсч оln-амтн күрч чадш угагъар, мухлачнрин сә хә-адгәр хуучн обществ школмуд бүрдәдг бәәсмн. Физическ болн ухан-седклин күч-көлсн хоорндк өвәрцс дүсәд уга кедджд йовх, ухан-седклин болн физическ күч-көлсн ниилжд негджд йовх социали-стическ обществд күч-көлсч өргн оln-амтнә произ-водственн бәәтхә, ухан-седклин үүлдврт цуг халх-арн агъу ик түргәр делгрдж йовна. Оln-амтнә сә хәәдгәр, күч-көлсчирт медрл өдгәр цуг оln-амтнә

билг делгрхнь нөкд болдгар социалистическ госу-дарств эврәннь школан бүрдәнә. Советск школ өсджд йовх үйирт хамгин прогрессивн идейин, ком-мунизмин идейин ухани үндстә сургъмдж өгнә, де-лкәг йоста научн кевәр медлгънә улнь болгч ма-териалистическ ухан-седклин хәләц багъчудт ору-лна. Обществин материалн болн ухан-седклин зөөрин делгрлтәд, онц улс делгү медрл авхд социа-лизм энъ-зах уга у-агъу секв. Нарт делкән куль-турин цуг күцлте социализмин цагт оln-амтнә зө-өрнь болна.

5. Социалистическ строй батрна ашд күч-көлсн капитализмин цагт күчр-күнд болдгасн, манд күн болгъна гражданск даалгъврин арүн кергт хүврәг-дв. Социализмин цагт «кун болгънас чадмгарнь, кун болгънд күч-көлсәрнь» гидг принцип күцәгддждхнь медгдгд биший. Болв, эн принцип оньдин биш. Ком-мунистическ обществд «күн болгънас чадмгарнь, күн болгънд кергллгъарнь» гидг талдан принцип эркнь болхмн. Энүг, коммунизмин цагт залхурал-байр-джиргъл кегъад көдлмшч кел уга бәәлгън гидж санхмн биш. Коммунистическ манъгъдурт сонън-сәәнә, үүлдгч, күч-көлснә, культурн бәәдл-джир-гъл токтагдхмн. Күч-көлсн күүнә амн джиргълин эрки гол кергллгънь болхмн. Терүнләри хамдан наук, литератур, күгджд, зурлгъ, спорт болн бий-дән таасгдсн нань чигн керг дасхднь күүнд улм ик цаг учрхмн. Коммунистическ обществд «производи-тельн күчн-чидлин делгрлт берк гидгәр хурдар уралан йовхмн, тер цагт цугтаннь төлдә зөөр гар-гъх болв чигн, цугтаннь сул цагнь икдхмн» — гидж Марке бичсмн.

Марксин эн алдр произведень күцәгддждәнә Со-ветск обществин производителн күчн-чидл көдлм-шин цагиг ахрдуджд, сул цагиг икдүллгън эндрк төр болджд өсв. СССР-д долан часин көдлмшин өд-рүр дүсәд оргджд йовна, промышленностьин зәрм халхсар болхла, зургъан часин өдрүр оргджд йовна. Советск Союзин производителн күчн цаарандан өслгъ болн обществин зөөрин икдлгъ дахджд көд-ләчнрин сул цагнь улм икәр өсхмн. Эннь тегәд со-ветск күн болгън эврәннь күч-көлснә зерглүлджд сургъуль даслгъ, эврәннь медрл өргдүлх, коммуни-змд бидн өөрдх дутман улм хурдар өсәд йовдг ух-ан-седклиннь неквртәдиг ханъгъах аргъта бол-лгън болджана.

Коммунизм гисн капитализмд-дорхнь күч-көлснә производительностьнь улм өөдән гисн ленинск по-ложенәс иштәгъяр промышленностьд болв чигн, се-ләнә эдл-ахуд болв чигн күч-көлсчир хамгин ик гаргъцта эв-аргъиг, наукин болн техникин шин кү-цлтсиг орцулх зөвтә. Производствд механизацин, автоматизацин болн химизацин делгрлт түргдүл-лгън, электроникүд счетн-тоолдг устройство өргәр орцуллгън, электрификац боли нань чигн өөдән производительностьтә эв-аргъ олзлгън күч-көлснә авг-бәрциг үндсәрнь оньгдарулджана. Көдлмшчи-рин болн колхозникудин күч-көлсн эврәннь үндсәрн инженермүдин, техникүдин, агрономсин болн селәнә эдл-ахун нань чигн специалистрин күч-көлснд улм-улмар өөрдәд йовна. Яерулгдсн станокс, кем-дждәдг, шүүджд хәләгч нәрн прибормуд болн аппа-ратмуд олзлдж чадхиг, нәрн техническ то-диг боли чертежмүд медхиг ода көдлмшчнрәс некх кергтә-Тигәд, Советск Союзин технико-экономическ дел-грлтин өөрхн болн холджд иргч мана обществин цуг күч-көлсчнрәс улм өөдән неквр некджәнә. Оln-зүсн медрлтә боллгън теднә эрки гол кергллгънь болджд гарчана.

Коммунистическ обществд производствиг автомати-

(Цаарандинь 2-ч халхд).

Бяадл-джиргьллэ школмудин залгьлдаг батруллгьна болн орн-нутгт эрдм-сургуулин системиг цааранднь делгрүүлгьнэ тускар

КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Советин тезисмүд

(Цаарандкнь).

зировать келгь дахдж физическ куч-колсн уга болдж одхмн гидж лавлдж келлгьн ик гүн төбөрлгьн болджана. Иирдэн, техническ агьу ик прогресс физическ куч-колсчиг кемджен угагьар гингрүлхмн, күүг икар муурадж зовадг кесг профессмүд уурулдджана, цаарандан чиги уурулдхмн. Болв, күүнэ делгү тегш медрлин делгрлт цогц-махмуд батрулгч, терүнэ амн гол функциг бөдлүлгч физическ, үүлдгч болн байрта бахмджта куч-колсн угагьар кегдшго. «Орчлнэгд толгьа болн хойр гар нег цогцд баядг мет, куч-колснэ процессд толгьан болн гарин куч-колсн ниллдж негднэ» — гидж К. Маркс бичсн. Коммунистическ обществ тосхачирин шин үйир олд туста үүлдврт орлхларн, физическ куч-колснэ олт-зүсн янд чидл күрмгэрн орлх зөвтэ.

6. Сургууль сургуульгиг производительн куч-колснлэ негдүлхн туск ухан-седкл күмн-амтнэ нүүрлгч уханд кезанэгьас нааран баягьа. Социалист-утопистир Кампанелл, Фурье, Оуэн, орсин революцион алдр демократ Чернышевский, иргч общественн баядл үзүлхларн, социализмин цагт сургууль сургуульгиг производительн куч-колснлэ хамцнэгьу залгьлдата болхмн гидж келчхасмн. Алдр ухалачир Маркс, Энгельс, Ленин сургууль сургуульгиг производительн куч-колснлэ негдүлгьнэ идеяг социализмин болн коммунизмин төлө пролетарск ноолдана лавта ул деер тавчхасмн, тер идеяг социалистическ обществд багьчудт политическ сургьмдг өглгьнлэ ниллүлдж негдүлхасмн. Бичкдүдт сургьмдг өглгьнлэ темдгтэ настагьаснь авн производительн куч-колснлэ сургууль сургуульгигла болн гимнастиклэ ниллүлдж негдүлх кертгэ гидж Маркс бичсн. Эн «общественн производств өөдлүлгьнэ эв-аргьн болсн дееран, цуг халхарн медрлтэ улс гаргьлгьна эв-аргьн болхмн». «Социалистическ обществд куч-колсн болн сургьмдг өглгьн негдүлгдх зөвтэ, тегад, тиигэд дорас өсдг йовх үйир научн сургьмджин улнь болгч олт-зүсн техническ сургууляр теткдхмн», — гидж Энгельс лавлдж келдг билэ. Социалистическ обществд бичкдүдт болн көвүд-күүкдт сургьмдг өглгьнлэ сургууль сургуульгиг производительн куч-колснлэ негдүлгьнэ иштэгьар кехмн гидж Ленин Октябрьск революц болхас урд темдгьсн.

7. Марксин, Энгельсин, Ленинэ научн өмнэснь үздг келсиг советск школин дамшлт лавлдж медүлджанэ. Дорас өсдг йовх үйир, эвранны сургууль сургуульгьна, сургьмдг авлгьна болн эрдм даслгьна ишкдл болгьниг, хуучн, мухлачирин общественн өмнэс кедж йовх куч-колсчирин ноолданла хамцу залгьд, коммунизм дасх зөвтэ гидж комсомолин III-ч хург деер келсн тууджлгч үгдэн В. И. Ленин цаялгьлэ. «Багьчуд школасн гарл уга баях зөв уга эвранны сургууль болн эрдм даслгьнэ көдлмшчирин болн крестьянмудин куч-колснлэ ницүлдж негдүлх зөвтэ. Зуг куч-колснлэ көдлмшчирлэ болн крестьянмудла хамдан йоста гидг коммунистир болдж чадхмн» — гидж В. И. Ленин заадж келсн. Эн положениг тодлдж келхларн, багьчуд эвранны сургуулян куч-колснлэ электрификацас иштэгьар промышленностиг болн селанэ эдл-ахуг хуврахин төлө ноолдлгьнла, олт-амтнэ культурин болн эрдм-сургуулин төлө ноолдлгьнла залгьх зөвтэ гидж Ленин келлэ. Сургууль сургуульгиг производительн куч-колснлэ негдүлгьнэ принцип Коммунистическ партин эрки ик чинртэ документет цаялгьдг келгдсн.

8. СССР-д йоста гидг культурн революц кегдв. Советск школ түүнд гатлгьн ик нилчэн күргв, олт-амтнэ мана Төрснэ цуг олт-амтнэ культур өөдлгьнд донь болв. Хаана Арэсэд баяснлэ адл ард үлдсн, келн-амтнэ «булнь» гидж ода Советск Союзд уга. Советск орн-нутгцуг олт-амтнэ эвранны төрсн келэр сургууль дасдг школта, сургуулин болн культурин булг цугтаннь төлө секатэ, сургууль уга боллгьн уга кегдв, делгү долан джилэ сургууль сурлгьн кегдг кучагдв, дундин болн ах сургууль ик делгрлт авб. Одгэ цагт СССР-д 50 гар сай кун сургууль сурдгацхана.

Кемрджан революц болхас урд, 1914 джилд эклдин болн дундин школд цуг бийнэ 9 сай 650 миньгьн кун сургууль сурчасн болхла, 1957 — 1958 сургуулин джилмүдт мана делгү дундин сургуулин

школин сургуульчирин то 28 сай 700 миньгьн кун болджала, медатирин школд сурчасн улста хамдан болхларн, 30 сай 600 миньгьн кун болла. Эн цагин эргд дундин школмудин ах классмудин сургуульчирин то 40 шаху холван өсв. Зуг ганцхн 1958 джил делгү дундин школмудиг болн селанн багьчудин школмудиг 1 сай 600 миньгьн көвүд болн күүкд төгсөцхэв.

Олт-амтнэ урднь делгүдэн гилтэ сургууль уга баясн союзн республиксар олт-амтнэ эрдм-сургуулин күүлтс нег үлү ик. Улгүрнь, Узбекск ССР-н школмудар ода 1 сай 340 миньгь гар кун сургууль сурчана, 1914 джилд болхла, одгэ цагин Узбекистана газрт 17 миньгьнэс арвго үлү сургуульчир баяла.

Орн-нутгин ах сургуулин заведеньсар болн техникумсар 4 сай гар студентир сургууль сурчацхана, 1913 джилд зуг 182 миньгьн кун сургууль сурчасн. Цугьар негдэд олт-амтнэнь тонь 200 сай шаху болджах, талданар келхд, СССР-лэ адл шаху амтстэ Европин капиталистическ ик орн-нутгуд — Англ, Франц, Германэ Федеративн Республик Италия мет тиим орн-нутгудиняр болхла, СССР-н ах сургуулин заведеньсар 4 холванас үлү студентир баянэ. Мана орн-нутгин олт-амтнэ эдл-ахусд одгэ цагт ах болн дундин ишлнэ сургуульта 7 сай 500 миньгьн специалистир көдлджэцхэнэ, 1913 джил болхла тиим специалистир 200 миньгьнэс чигн багь билэ.

Наука болн техник делгрүүлгьарн Советск Союз цуг нарт делкэд түрүн өрмсн негиднь гарв, специалистир белдлгьнэ кемдгьгьарн болн белдврин чинрарн цуг орн-нутгудиг күүдг давб. Газрин негдгч искусственн советск дахуль газрас хагдгж космосин агьугьур гархд, капиталистическ делкэн бүтн ухага болн чик тоолврта кесг улс, советск научн болн техник агьу ик дилврин донь болгч учрумудин тоод, СССР-н дундин болн ах сургуулин ик делгрлт болн өөдэн кемдгьнд уршг баянэ гилдцхалэ. Капиталистическ школмудар дүнцүлхлэ, советск дундин школд математик, физик, химий, биологий даслгьнд ямаран ик цаг болн онг өггднэ гидж Американск бар аамсдг бичлэ. Залгч улснь, көтлврч ормд Американ Соединени Штатсиг гаргьхар седж омшдг бардм кедж зүткдгьсн. Специалистирч кадрмуд белдгьарн США Советск Союзиг күүцх зөвтэ гидж ода герчлджэцхэнэ. Эн күүцте омшл уга баядг болш уга күүцте болджана.

Цуг эвранны медрлэн болн чидлэн, эв-аргьн болн бил-эрдман коммунизмин тосхлгд өгцхадг, айта гидг багь үйир советск обществд сургьдв. Социализм тосхлгьна куч-колснэ фронтсар түрүн тавн джилмүдин эргд, Төрсэн харелгьна Алдр даянд, эмн болн эмншрэн газр хагьлдж эдлгьнд, ик электростанце, шахте, доменн бешмүд келгьнд, мана орн-нутгин Дорд үзгт болн Ар үзгт промышленн шин центрмүд тосхлгьнд болн эндр өдрин кесг олт-амтнэ чигн куч-колснэ гүджрмг- зөрмг көдлмшт советск багьчудин баатр-чинрг зөрмг, туурмдгта чинрнь тодрхагьар үзүлгдгж медгьв.

9. Коммунистическ обществ тосхлгьнд производительн кучн-чидлин прогрессивн делгрлт, социалистическ общественн отношень ширүүлдж яерулгьн, советск демократин цаарандк делгрлте мана багьчудт коммунистическ сургьмдг өглгьнэ болн сургууль дасхлгьна шин төрмүд тавдг, тедниг күүцтгьгьар хагьлхн төлөд тааста сэн таал токдджана.

Мана школин дуту-дунднь сургууль сурлгьн баядл-джиргьлэс заагьлгьн, школ төгсксн сургуульчиринг дамшлтин көдлмшт муугьар белдлгьн болджана гидж КПСС-н XX хург деер заагьдла. «Баядл-джиргьллэ школмудин залгьлдаг батрул-

Дундин школин тускар

10. СССР-д одгэ цагт баях олт-амтнэ гегарлтин систем хөр гар джил хооран тогтла. Гучдгч джилмүдэр, олна эдл-ахун социалистическ реконструкция эргд, школин өмнэ — номин девскрмүд саянар медсн, күүц медрлтэ улс ах сургуулин заведеньсг белдх даалгьвр тавгдсн билэ. Тер цагин школ сургуульчиринг вуз-д орхднь кертгэ олт-амтнэ белдврэр

хин төлөд, техникин болн производствин төрмүдэр медрлин гол утх өггч шин предметс школмудар орулдж сургьсн дееран, предприятиясар, колхозмудар, совхозмудар, дамшлтин участксар болн школмудин мастерскойсар сургуульчиринг куч-колснд дасхдг, куч-колсн сургууль хойриг зүүцүлдж негдүлджэ кертгэ. Арвн джилэ школ төгскэсн көвүд болн күүкд ах сургуульд ордж чадх дундин сэн медрлтэ болсн дееран практикеск үүлдврт белдвртэ болдгар дундин школин программд производствени ишлнүдүлгь орлцулсн оньгдаруллгь орулх кертгэ, юнбад гиллэ, сургуулян төгскэсн сургуульчирин ик зунь эдл-ахун олт-амтнэ халхсар көдлмшт ордж көдлцхэх зөвтэ» — гидж КПСС-н ЦК-н XX-ч хургин тоочана докладт келгдсн.

Хургин хөбн школиг баядл-джиргьлэр бөрдүлгьгьар нечкн көдлмш келгдсн. РСФСР-н, Украинэ болн нань чигн союзн республиксин кесг школмудар сургууль сурлгьиг производствин куч-колснлэ негдүлгьнэ түрүн хурасн дамшлт лавта олзта болн туста. Улгүрнь, Ставропольск крайд колхозмудар сургуульчирин производствени бригадс бүрдүлгьнэ айта гидг седвар төрв. Тер бригадс 8—9 классмудин сургуульчирас бүрдгднэ. Тиим бригадсг колхозмуд газрин участкс гаргьдг өгнэ. Сургуульчир эвранны аргь-чидларн школин куч-колснэ программла ирлцүлдж, селанэ эдл-ахуг олт-амтнэ көдлмш келчэнэ. Эн көдлмш келгьн школин программд харшлтан күргьш. Увлин болн хаврин цагт көдлмш кехин төлөд темдгтэ часмуд гаргьднэ, зунар болхла сургуульчир колхозд нургьлдж көдлцхэнэ. Көвүд болн күүкд көдлмшт сургьмдг авцхана, дигтэ-дарата баядг дасцхана, селанэ эдл-ахун нертэ урчуд болхд белдцхэнэ.

Сургууль сурлгьиг производствла болн куч-колснлэ негдүлджэ кесг школмудин дамшлтиг гүүнар дасдг медлгьн олт-амтнэ эрдм-сургууль хуврүүлгьнд тусан күргьхмн.

Болв ах болн дундин школмудин нургьлдж икнэктн баядл амрсар оньгдарсн уга, школмуд баядл-джиргьллэ залгьлдлгьн урдк кевтэн ик тату. Тер учр деерас школмуд баядл-джиргьллэ залгьлдата баяхиг батруллгьна практикеск төрмүд тускар болн орн-нутгт олт-амтнэ эрдм-сургуулин системин цаарандк делгрлтин тускар төр тавлж күүцн халадж хагьлх кертгэ гидж партин Центральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет тоолджана.

«Мана дорас өсдг йовх үйирт школмудар сургьмдг өглгьнэ системиг эрк биш оньгдарулх кертгэ. Эн кертг хамгин эркнэ — лозунг өглгьн болдджана, тегад тер лозунг школмудт орджач бичгдүдт цугтаднэ арүн кертн болх, цуг бичгдүд туста куч-колснд, коммунистическ обществ тосхлгьнд орлхд бийсэн белдцхэх зөвтэ. Тегад фабрикт эс гидж колхозд, промышленн предприятияд, совхозд, МТС-д, РТС-д эс гидж учрежденьсд юн чигн куч-колсн обществд туста, арүн, обществд баягьад, обществд баяхларн, эн обществ тосхлгьнд болн терү-колсн болх зөвтэ. Кун болгьн, коммунистическ обществд баяхларн, эн обществ тосхлгьнд болн терүнэ цаарандк делгрлтэ эвранны деман күргьх зөвтэ. Мана дорас өсдг йовх үйиринг баядл-джиргьлд, туста куч-колснд белдлгьн, социалистическ общественн принципсиг икар күндлг сургьмдг мана багьчудт өглгьн — эн төр мана школин эрки чинртэ төрн болх зөвтэ» — гидж школмуд баядл-джиргьллэ залгьлда батлгьна тускар үр Н.С.Хрущевин бичсн бичгт келдлджанэ.

Наукин ул-үндс саянар медг, терүнларн хамдан физическ көдлмшд даньгин көдлдж чадх, обществд туста, обществд кертгэ зөөр гаргьлгьнд шунмгьагьар орлх сургьмдг багьчудт өгх аргьта олт-амтнэ медрлтэ улс белддг гаргьхур советск школ дуудгдсн.

(Цаарандкнь 3-ч халж).

Баадл-джиргьллә школмудин залгьлдаг батруллгьна болн

орн-нутгт эрдм-сургуулин системиг цааранднь

делгруллгьна тускар

КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Советин тезисмүд

(Цаарандкнь).

Тегәд ашднь дундин школ төгскен көвүд, күүкд бийдән тааста ганцхн хаалгьан ах сургуульд, эсклә адг идхдан шишлнь дунд сургуульд ордж сурлгьн гидж санад, фабрик, завод, колхоз, совхозд дургогьар оч көдлнә, зәрмнь цогцар кедг көдлмшиг бийән дорацулджахар санна.

Тер хоорндан дунд сургуулин тасрхан уга болдж-их өргәлтәс көлтә багьчудин ик зунь, школан төгскчкәд, гарцта күч-көлснүр торгдл угагьар ордж ирх болдж гарна. Тер дотр техникин өдллт делгү медрлтә багьчудар промышленность болн селәнә эдл-аху теткхиг нескнә.

Өдгә цагт нег джилд вуз-муд (чирә далд болн асхна цагт сурлгьтагьан хамдан) джил болгьн 450 мингьт шаху күү орулдж авна. 1954—1957 джилмүдин эргид дундин школ төгскен улсас вуз-мудт болн техникумет 2,5 гар сай кун эс ордж. Дундин школд даслг программна олна джиргьллә салнъгүд болсар кест күүкд, көвүд көдлгьнә даслг уга болад, производств медхш, тегәд эн учрар теднин көдлмшт орулгь ик түрү йовдлмуд харгьна, багьчудин ик зунь болн теднә эк-эцкнрнь гундлта үлдцхәнә.

Эн хамг йовдлмуд школин көдлмшиг оньгдарулхинь цуцрлт угагьар нескдәнә.

11. Школ оньгдарулах төриг чикәр хагьлхд эклгч ормсьн ним: кемджәтә насна авн цуг багьчуд олд туста көдлмшт орлцлгьн болн тедниг номсин эклгст даслгьн, промышленностин болн селәнә эдл-ахун гарцта күч-көлснлә негдүллгьн.

Үнәс гаргьчнь — школд йирин сургуулин, политехникин болн профессиональн сургуулин көдлмшиг болн сургуулиг бичкдүдин, багьчудин амрлгьна, цогцин нег джисәтә өслтлә чикәр ницүлән дүнцүллт кергтә.

Тегәд школд номсин девскрмүд даслгьнд сургуульгьна утхинь, бүрдәлгьн болн эв-аргьсннь заагч, көлтәгч эклгч болдж, коммунизм тосхлгьна дамшлта, производствла, олна джиргьллә ирлцен, шахм ницүлгьн ирх зөвтә. Сургуулин түрүн джилмүдәс экләд, күүкдин ухан-седклинь хөбөнн олд туста үлдлгьнд, көдлмшт орлцхднь белдәд бәәх кергтә.

Дорас өсджәх үйин сургууль-сургьмджиг даслгьн джиргьллә, чидләс ирм көдлмшлә ницсен девскр деер сургуульчнрин насна ирлцүлдж кеджәхмн. Мана багьчуд цугьар 15—16 насна олд туста көдлмшт орлцх кергтә. Тер учрар дунд сургуулиг хойр таслх кергтә.

12. Дунд сургуулин негдгч девснъгнь болдж өлгә цагин долан джилә школин ормд токтагдджах эрк биш сурх нәәнн джилә школ и р х з ө в т ә. Эрк биш сурх нәәнн джилә школ, долан джилә школла дүнцүлхлә, ола-әмтнә гегәрлтин зөвәр чинртә шин ишкдл болдж гарх. Нәәнн джилә школ делгү медрлин ик агьута, олд туста көдлмш ухан-седкләри болн делгрлтарн сәәнәр белдгдсн багьчуд гаргьдajah зөвтә. Тим школ коммунизмин сургьмджин, күч-көлснә болн политехникин даслгь динилвртәгьар теткдж, долан джилә школд харгьдajah, сургьлтин күндәс гетлх, күүкдин цогц батлгьна сургьмджиг сән оньгтагьар делгх болн эрдм-урльгин авц өдлүлх. Нәәнн джилә школин күүкд сургуульчнрт күч-көлснә белдвр өгсн цагтан күүкд улсин көдлмшин өвәрчинь кирцджәх кергтә.

Сургьлгьн-сургьмджлгьна көдлмшин йовудтан мана школ сургуульчнриг мана ола-әмтнә хамг ола көдлмшлә таньдулх, сургуульчнрт бийднь бәәх билгин авчинь медүлдж, серлтә-сегәтәгьар хөбөнн кех көдлмшин эрдм шүүдж авхднь дөнъ болх даалгьврта.

Нәәнн джилә школ күцц биш дундин, делгү медрлин, политехникин школ болхмн. Ик биш селән-хотар I—IV классмудта эклцин школмуд үлдәх кергтә. Эн школмуд төгскен күүкд өөрхн школин үкларот оч орх йоста.

8 джилә школан төгскчкәд, цуг багьчуд олд туста көдлмшт ордж, предприятьсар, колхозмудар, нань чигн тергүтнәр көдлх зөвтә. Тингдж цуг гражданмуд көдлмштән болн медрл авлгьндан нег зөвтә, нег джисәтә болхла, эн тоотас көлтә, багьчуд бийдән көдлмшч классин болн колхозин крестьянствин зөрмг авьясмудас иштәгьар сургьмдж авхд

ик дөнъ болдж ирлх.

13. Күцц дундин медрл багьчуд сургуулин хойрдгч девснәд авх. Сургуулиг олд туста көдлмшлә ницүлснә девскр деер дундин медрлиг төгсклгьн ним дора келгдсн хаалгьсар күцәгдх.

Негдгч, гол хаалгь. Нәәнн джилә школин хөбн көдлмшт орджах багьчуд урдаснь профессиональн эклцин белдвр авад, дарунь, көдлн бәәдж, көдлмшчнрин, эсклә селәнә багьчудин школд ормн. Эн школ сургуульчнртан күцц дундин медрл өгәд, профессиональн белдвринь өдлүлхднь дөнъ болх даалгьврта.

Хойрдгч хаалгьнь — долан джилә школ дууссн багьчудиг производствин даслгь делгү сургуулин, күч-көлснә, политехникин, дундин (ФЗУ-н болн селәнә эдл-ахун даслгьта школмудин кирцәтә) школд сурлгьгиг темдгдджәнә. Эн школ өөрхн бәәх промышленни предприятьсар, колхозмудар, совхозмудар, ясврин-техникин станцсар, н. ч. тергүтнәр туста көдлмшиг сургуульла ницүлгдх, сургуульчнрт күцц дундин медрл болн ола-әмтнә эдл-ахун болн культурин нег халхднь көдлхд профессиональн белдвр өгх.

Гурвдгч хаалгьнь — нәәнн классас иштәгьар көдлджәх техникумсар багьчудин зәрминь сургьх даалгьврта. Энд сургуульчнр күцц дундин сургууль, көдлмшчин шишлнь эрдм болн дунд квалификациян специальность авна.

14. Көдлмшч болн селәнә багьчудин школ производств болн учрежденьст көдлгч көвүд, күүкд дунд сургуулян төгскх аргь учрана. Тим школмуд селгәнә, асхни, сезона (селән газрт) болн чирә далдин болх зөвтә. Көдлмшч багьчудт эн школмудт ордж, школмуднь чикәр көдлгч, сургьлгьна чинринь лавта өдлүлгч эв-аргьинь хәәдж теткх кергтә. Көдлә бәәдж күцәнъгьүтәгьар сурцах улст көдлмшин хасгдсн өдр эсклә долан хонгин 2—3 өдрт көдлмшәснь сулдхвр өгчәхмн.

Им школмудин сургуульчнрт ганцхн күцц дунд медрл авлг аргь гаргьх бәәтхә, деернь профессиональн белдврән ясад, гүүнрүләд бәәдг аргь өгхмн. Көдлмшч болн селәнә багьчудин школд сурдг болзгнь—3 джил. Көдлджәх багьчудт дунд медрл авхднь цуг эв-аргьарн тусан күргәд, дундин школд экстернәр шуувран өгхднь дөнъ өгәд бәәх кергтә.

Багь наста көдлмшч, колхозник улсин производствин разрядинь болн бийсинь көдлмшәр өдлүлхләрн теднә күцәнъгьүтә сургуулинь болн ола, производствин характеристикинь тоод авчәх кергтә.

Көдлджәх багьчудин зәрмнь долан джилә сургууль уга болсар, көдлмшч болн селәнә багьчудин школмуд дав деерән гурвдгчәс экләд цуг классмудта болх зөвтә. Кемр кергтә болхла, эн школмудар бүдүчүд сургьмдж классмуд бүрдәхмн.

Көдлмшч болн селәнә багьчудин школ төгскен әмтс дунд медрлин туск аттестат авад, вуз-мудт ордж зөв авхмн.

15. Делгү медрлин, күч-көлснә, политехникин көдлмш дасхдг (фабрик-заводин болн селәнә эдл-ахун сургьлгьта) школмуд балгьсар болн селән газрар гурвн джилә болзгтагьар бүрдәгднә. Теднәр делгү, политехникин болн профессиональн сургууль хоорндан ницнә. Производствин сургуульд теорий дамшлт хойрин ирлцән болн даслгьн, көдлмш хойрин эргцин селгән шишлнь белдврин профиләс, бәәрн газрин өвәрцәс иштәгьар тогтдмн. Селәнә школмудар сургуулин джиглиг селәнә эдл-ахун көдлмшин сезонас иштәгьар тогтахмн.

Производствин сургууль болн олд туста көдлмш предприятьсин даслгьна болн производствин цехмүдәр, совхоз, колхозмудин сургуульчнрин бригадар, даслгь-дамшлтин эдл-ахусар, школин болн школмуд хоорндк даслгь производствин мастерскойсар кедджәх зөвтә.

Күч көлснә, политехникин дундин школ төгскджәх улс дунд медрлин аттестат, шүүдж авсн профессорн төгскен квалификациян герчллт бичг (свидетельство) болн вуз-д орх зөв авхмн. Дундин школмуд нәәнн джилә школас, салу чигм, хамдан чигн, бүрдәгдх зөвтә.

16. Советск Сюзд даслгь-сургьмджин учрежденьсин шин тип -школмуд-интернатмуд тогтсн, улм делгрәд йознә. Энд дорас өсгьжәх үйд даслгьна болн коммунизмин сургьмджин тааста эв-аргь тогтсн бәәнә Дунд сургуулин систем оньгдаруллгьяла ирлцдж, школмуд-интернатмуд бәәри газрин өвәрцәд ницүлгч негдгчәс авч нәәнн-лгч класс күртл эсклә негдгчәс авч арвн негдгч класс күртл бәәх зөвтә. Эдн нәәнн джилә болн күч-көлснә производствин даслгьта политехникин дундин школин зурас болн программас иштәгьар көдлхмн. Школмуд-интернатмуд даслгьтг туста көдлмшлә йоста чадмгар ницүлнә, үлгүр үзүлджәх даалгьврта.

17. Деер заагдсн дунд сургуулин хойрдгч девснъгн школмудас таллан, күдкмин, бийгьин урльг зурлгьна эримсн халхар билгтә күүкдин төлә шишлнь школмуд үлдлх кергтә. Эн школмудар газрагьас ирсн болн ола-булгә улсин күүкдин төлә интернатмуд кергтә саамзрнь тогтахмн. Школмуд-интернатмудар мег, эк эцкарнь күүкдин теткүлин гаругьннь даахд орлцүлгьгиг диглх кергтә.

Эрдмин халхар хамгин билгтә бичкдүдин болн багьчудин школмуд сургуульчнртан делгү дунд медрл, көдлмшин сургьмдж болн эрдмин нег халхар шишлнь белдвр өгх зөвтә. Эн школмуд төгскен сургуульчнр дарунь туслнь ах сургуулин заведенәд ордж чадхмн.

Школмудг болн ола-әмтнә гегәрлгин мбчмүдт эрдмин цуг ола халхин, эсвин, физикин, биологин болн нань чигн номин билгин көрнь болн билгин эк өдлүлхд цуг оньган өгхмн. Ах сургуулин заведенәсар болн школмудар багмуд, студий, шишлнь лекторий бүрдлгь өргәр делгдж, бички эсвчнрин, физикчнрин; химикчнрин, йиргиджә, техникд дурганрин ик багмуд бүрдәдж, бички билгнриг олдж, тедниг килмжтәгьар сургьлджәх кергтә. Эсвд, химийд, физикд, биологт дурга болн билгтә багьчудин шишлнь школмуд гаргьин төрин тускәр сәәнәр ухалхмн. Тим школмуд бүрдәхлә, багшнрин хуувин зааврар болн шишлнь шуувр өгч чагсн багьчуд тер школмудг орхнь келлгьн угагьар меддгджәнә.

18. Дунд метрлин хойрдгч девснъгн школмудар делгү сургуулин болн политехникин сургуулин кемджәнә ола бәәх арвн джилә школд тогтсн кемджәнәс өдлән гаргьгдх зөвтә. Шишлнь оньган физикд, эсвд, химийд, зурлгьнд, биологт өгх кергтә. Орн-нутгнн цуг школмудар газрадин орни улсин кел даслгьн буклән ясгдх зөвтә: зәрм предметмүдиг газад келәр даслгьна школмудин сеть өргдүлхмн.

Школ оньгдарулснә ашд сургуульчнрт коммунизмин хәләцгь орчлнь үзгьг бүрдәлгьнд ик чинртә гуманитарн сургууль ягьдг болвчн хасгдшго, эс гидж сулдшго зөвтә.

Сургуульчнрт өгчәх цогцин даслгь болн эстетикин сургьмдж дамбрлг йовдл гаглхмн. Оргәр техникин, эрдмин, йиргидж шандкльгнә көдлмшин, физкультуричн, споргин, туризмин (зуульчлгьна) халхар багьчудин седзәрин ола зүсн янзинь делджәхмн.

Школин сургуулин оньгдарулгьн сургьлгьна утхинь чигн, эв-аргьинь чигн сургуульчнрин селвәр делгрүлтгьн гал сольхинь медх кергтә. Сургьлгьна үзмр аргь өдлүлх, кино, телеүзлгь, нань чигн тоотиг өргәр олзлх, номин болн производствин девскрмүд абстрактн кевәр заадгас гетлх кергтә. Школмудар техникин урлгь-олгь (изобретательство), шин прибормуд болн модельмүд, техникин усогьствс, селәнә эдл-ахун дамшлгь сургуульчнр дунд онц өргәр тархахмн.

19. Советин школин сургьлгьн эврә келәр болна. Эн—келн әмгнн Ленинә политикин нег ик динлврнь. Терүлнә хамдан, союзн болн автономн республикин школмудар орс келн болгьамджәгьар дасхдджана. Орс келн улс хоорндан селвдлгьнә, СССР-н келн улсин иньглгьнә бәтн тедниг орс болн нарт делкән культуричн байн саньд күрдлгьнә күчтә зер-зев мән.

(Цаарандкнь дарук номерт).

СОВЕТСК СОЮЗИН КОММУНИСТИЧЕСК ПАРТИН ХХI-ч ХУРГ УКТДЖ

КОММУНИЗМИН ШИН ДИИЛВРМҮДИН ТӨЛӨ

Коммунистическ күүч-көлснә бригадс Элстд

Герлтә хаалгъ

Мана энъкр Төрснә буль болгънар кемдән уга ик байр болдж күүчкнәд, хотл балгъсна—Москван күүч-көлсчирин улү гидг ик чинртә патриотическ эк татгч эсвин зәнъг тарв.

КПСС-н ХХI-ч хуртг кех ур Н. С. Хрушевин докладин тезисмудт темдлгдсн, промышленностин, селәнә эдл-ахун, культурин делгрлтин ним, ик зурагъар бргмдж авад, нүүрт йовх кдлмшчир коммунистическ дбрлдә делгрүлдә, коммунистическ күүч-көлснә бригадс бурдәх шиивр авб.

Москва—сортировчи депод 40 джил хооран түрүн коммунистическ субботник кегдсиг, В. И. Ленин улү гилгәр таасми. Ода эн коллектив, бдгә цагин агъу ик джисәнә—коммунистическ дбрлдәнә эк татгчн болдж шунад, багъчудас бурдсн тепловоз ясдг цех түрүн коммунистическ күүч-көлснә бригад бурдәв. Эн алдр эклциг цуг мана орн-нутгар багъчуд дөнъндж, эднәс улгүр авчана.

Элст балгъсна тосхлтин 2-ч управленә комсомольчир болн багъчуд дунд эн төрәр күүндвр болв. Түрүн болдж комсомольчирас болн багъчудас бурдсн чолучирин бригадин бригадир Бурда Тангитов уг авад — коммунизмг эврәнн гарарн тосхх ик хув манд туссар байр кедж, күүмни әмтнә герлтә ирчин төлә нүүрт йовдж ноолддж йовх багъчудин зергләнд орад, бригадин коммунистическ күүч-көлснә бригад гидж нердәх шиивр авдан—гидж келсиг цуг тос-

хачир шуугатагъар альх тавб.

Бидн тингдш шиидхләрн сән нернд дурлдж, бахтмлжин төлә шиидсн угавди. Маниг цугимди, күүч-көлснд ухан-седклән-бгч кдлсн деерән, медрлән бдлүлдәд, азд, аля, залху тоотла пулрлтан угагъар ноолдх седвәр негдүлджәнә—гидж Бурда Тангитов угаи төгсәв.

Эн бригадин чолуч, Хальмг АССР-н Деед Советин депутат Мария Лиджи-Гаряева босад, бригадин келсиг таасдж, дөнъндж,—партин болн правительствин тәвсн төрмүдиг күүчәхин төлә бидн коммунистическ дбрлдәнә эалинь улмар падрулдж, КПСС-н ХХI-ч хуртг темдгтә диилврәр тосхвдн—гидж келг.

Дарунь урчирин бригадин бригадир Алексей Наранов у-

Бидн хсорндан күүндәд бас коммунистическ күүч-көлснә бригадин нер зуух болдж шиидвлн. Бдгә цагт мана бригад КПСС-н ХХI-ч хуртг нердлгдсн коммунистическ дбрлдәг бргәр делгрүлдж, 150—175 процент күүчәхвдн. Унн седкләрн шундж, коммунистическ кевәр кдлдж, коммунистическ кевәр медрлән бдлүлдж, коммунистическ кевәр сәәдж, эн алдр нериг әрунәр хадгәлхвдн—гидж угаи төгсәв.

Ода тосхлтин 2-ч управленә бурдәгдсн, уурмуд Тангитовин болн Нарановин бригадс коммунистическ дбрлдәнд нүүрт йовдж, сән диилвр бәр-дәжәхәнә.

Т. ПРИМОРСКИЙ.

Черноземельск МЖС-н трактористирт гидж 12-р пәтртә хойр гер тосхлв. Тер хойр герин негнән одахн трактористир Кукавин, Гуревин, Найденовин, Олейниковин, шифер Ченидовин болн нань чиги улсин брк-бүл орихав. ЗУРГТ: Черноземельск МЖС-н специлистирт болн трактористирт Н. Будников зурв.

Они бәәх герлтә хаалгъ Нүдндм сарулар үзгднә. Бдм делгрлтин кишг делдлгъ Нутгм тоодан диглнә.

Тер хаалгын амар чүүгәрдж Тәрәнә ургъц шавшна. Теегм — әмтнә хув делддж Товрутсн малар байджна.

Альн Советин Күүнә зүрнн Энүнд эс бахтх! Альд, мана бшәтнә сутци Энүнд эс менрх?

Коммунизмин батта ул делдсн Төрсин минь мандлх! Күүмиг ширгәхәр, цусар цдлсн Түүмрчирин әмнә тасрх! Унл, уумән, үргән — гурвин Уснә үзүрәр йовтхә! Унн, бргмдж, байр — гурвин Узсхлнәтә джиргәлд тохртхә!

ДОРДЖИН Баснь

Сән белдвр

Элст балгъсна предприятияс дунд „1 Мая“ артель хамгин сән тоод йовча.

КПСС-н ХХI-ч хуртг уктсн социалистическ дбрлдәг эдн бргәр делгрүлв Эн дбрлдәнә ашнь му болсн уга. Артель 10 сарин әргцд гүртм пролукаци 107 процент күүчәв, эд-таврар болхла 112 процент.

Цехмуд сән диилвр бәрв. Хуви уйдг вех джилә зурагъан Октябрин 41 ч бднд 154 про-

цент күүчәв. Хуви ясдг цех зурагъан 124 процент, колбас кедг цех—231 процент, разнопромин цех—172 процент, күүргдж күүчәхәв. Эн цехмуд ода 1959-ч джилә зуран тоод кдл-лжәнә. Арвин сарин әргцд 189 миньгән арслнәга ору артель авб.

КПСС-н ХХI-ч хуртг кдл-лмшин сән диилврәр тосхар шундж кдлджәхәнә. Б. ХАМЦУЛОВ.

Үкр болгънас 1820 литр үс авхар

Сарпинск района „Гигант“ колхозин дамшлтта баахн савльч ур Кочубеева Анна 1958 джил колхозин болн района саальчирин дбрлдәнд ор-лудж икәр үс саадж авхар бий деерән даалгъвр авла.

Терүнәсн авн ур Кочубеева кдлмштән унн седклән бгч кдлләд, саалин үкр болгънас 1820 литр үс саадж авб.

Одахн колхозин правлень болн парторганизац малчирин социалистическ дбрлдәнә йовудиг диглдж хәләв. Тер дигар ур Кочубеева колхозин саальчир дунд түрүн нүр эз-лв.

Ода саальчн Кочубеева Анна саалин үкр болгънас 2000 литр үс саадж авхар даалгъ-рр авб.

Ю. ТКАЧЕНКО.

Сургәмджин болн олн-дундин цәәлгъврин кдлмшиг бдлүлхми

Б. МАНЦЫНОВ.

Профсоюзмудин таньгчин советин президиумин ахлач.

Советск профсоюзмудиг коммуни-стичн болн сургәмджин школ гидж В. И. Ленин бдән уйтәгъәр нердә-сәв.

Олн күүч-көлсчирин дунд сургәм-джин кдлмшиг цаарандн улм күүчтә-гъәр делгрүлхиг Советск Союзин Ком-мунистическ партин ХХ хуртг заасми. «СССР-н профессиональн Союзмудин кдлмшин тускар» гаргын КПСС-н ЦК-н декабрьск Пленумин шииврт-лн тускар бас бичәтә бәәнә.

Диг-дара әвдлгәнә ноолда кехд, хуучнас үлдсн му уханла болн буру тәләләд ноолдагъан чаньгъахд, күүч-көлсчирт, нег үлү багъчудт пролетар-ск интернационализмн ухан-сед-кл бгч сургәхд оли-әмтнә ухан-сед-клн чидә бргәр олзлти гидж КПСС-н ЦК-н декабрьск Пленум профсоюзму-дг дуудсми.

«1955—1965 джилмүдт СССР-н оли-әмтнә эдл-ахун делгрлтин конт-рольн то» гидж КПСС-н ХХI хуртг ур Н. С. Хрушевин кех докладин тезисмүдт профсоюзн организацин бмн чинртә төр тәвддженә.

Ухан-седклән хуврүлхд, шин хә-мәтә болягъд оли-әмтнд политическ әрәл-герл тархалгви, марксистек-ле-

нинск сургәмджиг делгрүлгән, партин болн правительствин токтаврму-диг цәәлгәдк бгглгн болн мана бдр болгын гилтә кеджәх кдлмшин болн ноолдана учр-утхин цәәлгәдк бг-лгн йилгән ик чинртә мөн.

Мана республикин күүч-көлсчирт коммунистическ сургәмдж бгх кергт, мана партин шумгъа нөвдн болгч, Советс Хальмгин гучи долан минг-гын цергтә профсоюзмудин бми ик бргн эв-аргъ бәәнә. Хальмг оли-әм-тнд кели-әмтнә автономн бгсн партин болн правительствин токтаврмудиг болн Хальмг автономн таньгчиг Хальмг Автономн Республикад хуврәсн учриг, Хальмг АССР-н Деед Советин сессийин ашиг Советск Хальмгин проф-союзн организаци кен чиги күүч-көл-счирт күүргдж медүлцәх зөвтә. Халь-мг оли-әмтнә экономикинь болн куль-туринь цаарандн бсхд партин болн правительствин бгчәх дөнъ-нөкд яг-дк күүчәгддәхиг эврәнн күүр-күүн-дврмүдтәи, докладстан болн лекцетән цәәлгәдк кедж бгх кергтә.

Мана оли-әмтнә төлә партин болн правительствин үзүлджәх киямджин хәрүд, мана республикин күүч-көлсчир му бишәр кдлмшәв күүчәхәв. Элст

балгъсна, Черноземельск, Юстинск, Каспийск, Приозери районин күүч-көл-счир государствд ноос орулдж бгх социалистическ даалгъврн күүчәхәв.

Каспийск загъечир загъе орулдж бгх джилә зурагъан күүчәгәд, зурагъасн 5620 центнер загъе үлү орулдж бгв. Хальмгин селәнә эдл-ахун күүч-көлсчир, Хальмгинь теетг ургәдк авсн буудыгъасн 11,5 сай пуд буудя Төрсидән орулдж бгв. Халь-мгин совхозмуд болн колхозмуд го-сударствд мах орулдж бгглгнә зура-гъан күүчәд йовча. Цуг райодт болн селәдт тосхлтин кдлмш дуусгәдк йовча. Хальмг республикиг — селәнә эдл-ахугъан сәәнәр бсхдк бргдүлсн төләднв. ВСХВ-н Ах Комитет негдгч девснгиин дипломар мәрәлв.

Профсоюзн активистир эн тоот ди-илврмүдиг цуг күүч-көлсчирт күүргдж медүлцәх зөвтә. Хальмгин профсо-юзмудин үләд бәәхн — 67 клуб, 71 улан шугъус, 37 кино, 56 библи-отек, художествени самодеятельно-стин 69 коллектив. Культурин Мини-стерствин медлд бәәх клубсин, улан шугъусин кдлмшиг профсоюзн орга-низаци шүүдк хәләнә. Зугл, культу-рин, гегән-герлин учреждсн кдл-мшиг чикәр зура кедж кдлгх кергтә, тедин үлд сәәнәр белдүләд, күүч-көл-счирт сургәмдж бгглгнә цутхлн-гинь кех кергтә. Коммунистическ сур-гәмдж делгрүлхиг туск төрмүдәр, науачи болн брк-бүл батрахин туск төрәр лекционн кдлмш делгрүлхд

профсоюзн организаци онц овьган бгх зөвтә. Оли-әмтнә мөнгә арвлхин тускар профсоюзн организаци ик кд-лмш кецәх зөвтә. Эн тоот мана совхозмудт уга, теид хбөнә үкл ик болна, тосхлтин организациет кедж гаргәлгнә күүч-көлснә бслтәс олврин мөнгнә кемдән хурдар бснә; про-мышленн предприятияет кедж гаргәдг пролукацин үн ода чиги бдән. Эн уч-рар, хбөчир болн малчир дунд, тосх-лтин болн промышленн предприятисин кдлмшчирин дунд—малан гару уга-гъар хадгәлулхиг, кедж гаргәдг про-дукацин үнинь килврдүлхиг, күүч-көл-снә бурдәмдк ясурад, терүнәи произ-водительностинь бдлүлхигн төлә сур-гәмджин кдлмш чаньгъах эркн керг.

Ода күүртә мана обществод бәәгъә бәәх алян йовдлла, әрк уулгыла профсоюзн организаци аврлтан уга күүчтә ноолда кех зөвтә. Энд-тенд ма-на республикд гарад йовдк аздалан йовдлас 95 процентн соктугъар гар-гәдк йовх йовдл болн голгчдан профсоюзн члед орлца. Предпри-ятс, совхозмуд болн учреждение бол-гәнд, теид коллективин улс ним азд-алә йовдл гаргәхла—тинь улсиг олна нүүрт гаргәдк сурад, ичәгәд, нам бәәхдн зовлнәтә кех кергтә.

Азд-алә гисн—эрүл махмуд деер бәәх шарх, культурн ургъц заатг ургъсн бузрддәжә бсн. Тер учрар, мана обществоин бслт-бргмджд бичә харшлгәх гигәд, терүг унгарн тас-лдж авх кергтә. Болв, ним йовдлмуд,

«Калмыкстрой» трестин, Сельхозтра-нсин, АТК-н, совхозмудин, нам әрм школмудин коллективет бәәнә.

Эн учрар, күүч-көлснә диг-дара әвд-лгәнә, нег чиги аздалә йовдлмудин хаджугъар профсоюзн организаци гарх зөв уга. Профсоюзн организаци зарг-гын болн прокуратурин органела хамдан предприятияет, совхозмуд болн учреждение болгәнд үүрмүднв зарг-бурдәгәд, терүнәи ханьд производст-вин күүдтә улс суньгъхми. Мана рес-публикин күүч-көлсчирин дунд күүч-көлснә диг-даранд дасхд үүрмүднн заргс ик чинртә болхми.

Шидр болсн Хальмг АССР-н Деед Советд суньгәлгәнд Хальмг Автономн Республикин күүч-көлсчир коммуни-стичрин болн партиин биш улсин хам-цлтин кандидатирин төлә 95,4 про-цент дуугъан бгәд, КПСС-н Ленинск Центральн Комитетин болн эврәнн Төрски правительствин әргид улм бат-трдж хамцддәхан үзүлв.

КПСС-н ХХI-ч хуртг күүч-көлснә шин ик диилвртә тосхар мана респу-бликин күүч-көлсчир цуг чидлән, күү-чән, әрвлл уга кдлджәхәнә.

Мана республикин күүч-көлсчирт коммунистическ сургәмдж бгх кергт кдлмшч классин хамгин ик олна ор-ганизаци—Советск Хальмгин про-фессиональн союзмуд бәәсн чидлән, эв-аргъан хармил уга зүткх әвдлв.

Редакторин дарун Б. Б. Дорджиев.

Редакция хайг: Хальмг АССР, Элст балгъсн, Ленинә проспект, 35. Телефонь: редакторин—2-63, ответсекретарин—1-66, партийн, селәнә эдл-ахун отделмүдин — 2-09, бичгүдин, культурин отделмүдин, бухгалтерия 1-62.